

upozorňuje na to, že zatímco v českých zemích pražské souměstí v obchodu a řemeslnické produkci dominovalo, pražským měšťanům se nikdy nepodařilo proniknout na evropské trhy a v mezinárodním obchodu se Praha ocitla – i vzhledem k nepříznivé geografické poloze – na periferii. Kvalitu publikace zvyšuje poctivě sestavený osobní a místní rejstřík.

Autor se rozhodl pro syntetické pojetí, v němž je vlastní historie města popsána, nikoliv však vždy důsledně kriticky hodnocena. Odpovídá tomu také užívání poznámkového aparátu. Poznámky jsou uváděny nedostatečně a vždy obsahují nakumulované prameny nebo literaturu, z níž autor při sepsání vždy několika odstavců nebo oddílu knihy vycházel. Přestože toto byl původní záměr Goliňského – představit polskému čtenáři v mateřském jazyce dějiny jednoho z nejvýznamnějších středoevropských měst – přijde mi škoda, že se autor s dosavadní literaturou a názory různých badatelů náležitě kriticky nevypořádal. Jeho detailní znalost prostředí polských středověkých měst (zejména Vratislavi) by do pragensiálního bádání mohla přinést mnoho nových a zajímavých myšlenkových impulzů. Dle mého soudu by bádání o dějinách města Prahy podobný, leč hlubší pohled zvnějšku v mnoha aspektech prospěl. Na závěr si dovoluji připojit kritickou doušku týkající se obrazové přílohy. Zde došlo k mechanickému přeskenování porůznu publikovaných plánů nebo map bez jakékoliv, byť i jen elementární úpravy. Publikace podobného ražení by si zasloužila mnohem výpravnější grafické zpracování.

Většinu očekávání kniha splňuje. Polskému čtenáři detailně představuje dějiny pražského souměstí až na práh husitských bouří, ale nejen to. Domnívám se, že po knize leckdy sáhnou také čeští badatelé, kteří využijí Goliňského velmi důkladné heuristiky pramenů a literatury.

MARTIN MUSÍLEK

Tomáš SITÁR, *Magister Pavol z Kolár a Hontovci z Poiplia. Osudy slovenskej šľachty v stredovekom Uhorsku*, Miloš Hric, Krná 2017

184 s., ISBN 978-80-972035-6-6

Výzkum dvora Zikmunda Lucemburského zažívá rozkvet ve všech dnešních státech, které kdysi spadaly do jeho rozsáhlé říše. Slovenská historiografie přispěla především biografií Zikmundova

dvořana Stibora ze Stibořic, již autorka Daniela Dvořáková pojala jako velkolepou fresku dvorského a šlechtického prostředí v pozdně středověkých Uhrách. Pokud bylo Stiborovo jméno dobře známé již před vydáním její knihy, nedá se totéž říci o osobnosti Pavla z Kolár, jemuž podle slov autora na přebalu recenzované publikace „slovenská historiografia doteraz nevenovala ani najmenšiu pozornosť“. U obdobných poznámek často čtenáře napadne, že právem. To však není případ Pavla z Kolár, jehož význam je nyní díky knize Tomáše Sitára možno skutečně docenit.

Autor uvozuje knihu větou, která bezděky napoví o výchozí metodologii: „Predkladaná publikácia nadväzuje na náš predchádzajúci výskum, ktorého výstupom bol *Historický slovník obcí okresu Veľký Krtíš*“. Můžeme tedy očekávat dnes převažující způsob zpracování dějin šlechtických rodů, který spíše než sociálněhistorickou perspektivu volí vlastivědný přístup: sesbírat veškeré dostupné zmínky a ty pak převážně chronologicky zpřístupnit v dikci blízké prameni. Pozitivem takového přístupu je faktografická úplnost, velkou nevýhodou však představuje nepřehlednost.

Biografii Pavla z Kolár (doložen od 1374, † 1431) předchází zpracování osudů jeho předků. Rod Hont-Poznanovců byl slovenskou historiografií vícekrát tematizován, neboť měl sloužit jako příklad „slovenské“ šlechty. Ján Lukačka, který se výzkumem i „nacionálním“ zařazením Hont-Poznanovců nejvíce zabýval, přitom využíval argumenty jdoucí nad rámec výpovědi pramenů, zejména rekonstrukci genealogických souvislostí na základě shody rodného jména. Sitár je v tomto ohledu opatrnější, nicméně tezi o slovenském původu rodu přijímá. Lze kvitovat, že se touto ahistorickou otázkou zabývá jen v míře nezbytně nutné.

Otázka vlastních jmen však u Sitára nezůstává stranou, byť se objevuje v jiné souvislosti. V knize je několikrát nadhozena myšlenka, že uherská šlechta opouštěla stará slovanská, resp. maďarská pohanská jména a klonila se ke jménům křesťanským. Dálo se tak zejména v případě nobility dvorské a indikovalo to její „modernost“. Zachovávání starých jmen mělo naopak značit ignorování trendů královského dvora, dokonce až opoziční postoj. To se mělo týkat i rodiny Hont-Poznanovců, která „sa držala slovanských tradícií a nezachytila nový vietor v dvorskej politike“. Sitár se touto úvahou snaží překlenout rozpor mezi tím, že dvořan Pavel z Kolár důsledně uvádí jako svého otce Matěje (což má být jeho křestní jméno), zatímco otec sám měl používat jméno Hont jako odkaz na starobyklou tradici rodu. Relevance podobných vývodů je sporná, v každém případě jde o úvahy inspirativní.

Pavlova kariéra byla spojena s úřadem dvorského soudu, kde byl notářem a protonotářem, a s úřadem palatina, kde vystupuje jako protonotář a místodržitel. Díky těmto administrativně náročným funkcím se zachovalo ohromné množství pramenů spojených s Pavlovým jménem: jak vyplývá z připojeného itineráře, blíží se jejich počet dvěma tisícům! Tato rozsáhlá materie přibližuje obraz mocného šlechtice, jehož role zdaleka překračovala původní administrativní vymezení držených úřadů. Pavel disponoval i palatinovou pečeti a vytvořil si široký okruh konexí, takže petenti se v soudních záležitostech obraceli přímo na něj. Analýza některých Pavlových služebních cest ukazuje, jak efektivně si dokázal počínat. Právní úkony nečinil pouze v místě určení, ale řešil ad hoc různé případy během cesty; nejenže tím získával finanční prostředky, ale vytvářel si i hustou síť vazeb, zejména na vlivnou šlechtu království.

Pavel byl nejdéle sloužícím protonotářem jakékoli uherské soudní stolice ve středověku, zároveň působil v období nejdéle úřadujícího palatina (Mikuláše z Gary) a nejdéle panujícího krále. Pro palatina se stal téměř nezastupitelným, pro krále pak důležitým úředníkem, byt vztahy se Zikmundem se v závěru Pavlova života poněkud zkalily. To platí rovněž o vztazích v nejbližší rodině, s níž vedl Pavel četné soudní spory. I proto překvapí autorova příkrášlující charakteristika, že představil svého hrdinu „ako pracujícího šlechtica, kráľovho verného poddaného a služobníka, spravodlivého a mierneho zeme pána, seniora šľachtického rodu, nekonfliktného suseda, zbožného cirkevného donora“. Některé z uvedených rysů ostatně i výklad v knize popírá. Pavel by se dal spíše vykreslit jako ambiciózní šlechtic, který šel tvrdě a rozhodně, nikoli nekonfliktně za svým.

Knihy Tomáše Sitára grafickým zpracováním obálky odkazuje, ať již bezděčně či záměrně, na biografii o Stiborovi ze Stibořic. Pokud je kniha Daniely Dvořákové poutavou četbou, v případě osudů dalšího Zikmundova dvořana Pavla z Kolár jde o lekturu náročnou. Pravda, osudy „úředníka“ nebyly tak barvitě jako dobrodružný život Stiborův, nicméně hlavním důvodem je chybějící hierarchizace faktů. Výsledná mozaika, již posloužilo za základ mimořádné množství diplomatických pramenů, není na první pohled příliš přehledná a sdělná. Nepochybně však poukázala na dosud prakticky neznámou, a přesto nesmírně významnou postavu uherských dějin pozdního středověku.

ROBERT NOVOTNÝ

Histoires et mémoires des croisades à la fin du Moyen Âge, edd. Martin NEJEDLÝ et Jaroslav SVÁTEK avec la collaboration de Daniel BALOUP et Benoît JOUDIOU, Presses Universitaires du Midi, Toulouse 2015 (= Méridiennes. Les croisades tardives 3)

313 s., ISBN 978-2-8107-0377-7

Po dvou publikacích tematické řady „Croisades tardives“, zaměřených na projekty křížových výprav (*Les Projets de croisade*, 2014) a pozdně středověkou šlechtu a křížové výpravy (*La noblesse et la croisade à la fin du Moyen Âge*, 2015), se třetí svazek věnuje literární tvorbě konce středověku spojené s křížovými výpravami. Cílem monografie je v první řadě rozbor paměti křížových výprav, v pozdním středověku velice živé, jejich proměn a využití.

První dva texty otevírají problematiku křížových výprav v narativních pramenech, když se souborně zabývají pozicí kruciátů v české a arménské středověké historiografii. Zatímco pro české kroniky konstatuje Marie Bláhová téměř naprostý nezáměr o tažení do Svaté země s výjimkou Ansbertova líčení vloženého do Jarlochovy kroniky, Gérald Dédéyan v místy až příliš zkratkovitým a někdy poněkud neuspořádaně působícím textu podtrhuje úzké vazby mezi arménskou a „francou“ (křížáckou) historiografií. Shledává přitom zájem arménských pramenů především o první a třetí křížovou výpravu, stejně jako o kruciáty Ludvíka IX. Svatého. Danielle Quéruel se ve svém podnětném příspěvku zabývá dílem *Les passages d'Outre-mer faits par les Français contre les Turcs depuis Charlemagne jusqu'à 1462* Sébastiena Mamerota. Ptá se především po účelu jeho vzniku na francouzském královském dvoře v letech 1472 až 1474, jestliže dvůr Ludvíka XI. jevil ve srovnání s burgundským o poznání menší zájem o křížáckou tematiku. Jako objednavatele identifikuje autorka Louise de Laval, významného bibliofila, rádce francouzského krále a bývalého janovského guvernéra.

V následujícím metodologicky přínosném článku přináší Philippe Josserand na základě analýzy dochovaných narativních pramenů důkazy o existenci dnes ztracené kroniky oslavující Pelaya Péreze Correy, velmistra rytířského Řádu sv. Jakuba z Compostely. Emanuelle Pujeau otvírá jiné pole křížácké literatury, kterým jsou tzv. války v osmi verších (*guerre in ottava rima*) neboli angažované epické skladby s křížáckou tematikou, často opatřené i obrazovým doprovodem.